

16

Temo.

- 1 Lenanexo la dimela tse di xaxwaxo mo naxeng ya xeso ke le: Mafela, Mahea, Leotsa, Mphoxo, Merepa, Lehloko, Lebake, Dithse-
kxene, Ditloo, Ditloo-Marapo, Dithotse, Motsoko, Dipanana, Matala,
Mooka le Leroro.
- Ditloo. Ke semela se setswaxo le bathoka. Xa ba se reke
lasotho ba re ke makhura a xa nkhune, ke xore di na le makhura ka
matla. Di lokile kudu di tsefisa moroxo ba dira bokoma ka tsona.
Se xaxwa dipotoxeng se lengwa ka basadi ka matsepe, pele xa xo se
xasa ba se ena ka metsing xore se kokomexe, byale ba se xase.
Sa mela ke moka lexone le tawere mollo ke xore xa se thsabe letsa-
tsi. Lenaba la sona ke diqhuti le dipeba. Tloo e dirwa ke ditloo
tse dintsi. Ke sejo sa xo thabisa pelo, xa se klose empa se
loketse dilong ka moka ke makxona-tsohle. Se dira mediro e e
latelang e: Bokoma, dikxwa, sekuku, le setlopya.
- 2 Bokoma le Sekuku. Ke ba dira tsona ba xadika Lotsa xoba
mahea ke moka ba sele xa e le boupi ba bo thsela ka hudung ba thse-
le metsi byale ba thsele boupi bya tsona ba setle, ke moka ke
mphaxo, wa lewa. Banna xe ba e ya makxoweng ba ba direle ona, ba
bangwe ba ya na xona tseleng, bya e ba ba epelle ka xore, tseremane
a sekhole ba lle poba tseleng.
- Dikxwa le tsona e sa le ona mphaxo empa tsona xa di xadikivi,
ba dira boupi ke moka ba thsela metsi ba hlakanthsa natso, xa
di hlakane, ba dia mantlebelekwane, ke moka ba fakela diphatenyana
tsela xore di se ke tsa fihla seraxong sa pitsa. Dilo tsena ka
moka xa tsona di nwesa metsi kudu ka baka la letswai.
- Setlopya ba se thsela meroxong, mabose ke setse ke hlalositse.
Ba se dira ka tsela e, ba apexa moroxo pele wa re kowa o bodule
ba o thsela morifing, xwa sala moro ba thsela ditloo ka xare
e le boupi, ba huduxa xofihlela di xaxatha, byale ba boetse
moroxo ka xare ke moka modiro wa sona.

3 Dithsekkene. Dithsekkene tsona di tswa le Balobedi, ke sejo se sebotse xa se bipetse empa sea hlabosa. Ka xanong xa se kwale bose xa se na mokkwa maleng. Se lewa xararo mo letsatsing, lebaka o phakisa o tswarwa ke tlala. Mengwaxa ya tlala se thusa kudu, lebaka se phakisa se xola xa se diexe, ba se xasa lebaka la mo ba lema masemo. Se xaswa ke basadi ka matsepe, ka moraxo xa pula e ngwe le e ngwe ba tsosa mobu o oleng kraufsi le tsona, ba re ke xo thsela ba direla xore dikenywa di kxone xo xola. Xa di budule ba di buna leina la xo buna ba re xo bupula. Ba di rvala ka diroto ba di isa moxae, ba di anexa xore di ome, tse dingwe dia apexiwa dia lewa tsa xo oma di thselwa dipitseng ke peu, le tsona ka sebaka ba no fela ba di apexa fela tsona xa di apexiwe kudu ka xobane basadi ba xana natsa ba re ke peu. Xa di na mphaxo ka xobane di phakisa di sena ke xore xo bola.

4 Ditloo-larapo. Tsena le tsona di tswa le Balobedi. Ke sejo se sebotse, ka xanong le maleng xa se na mokkwa, xa se bipetse, se botse kudu xo lewa ka mabanya. Xa se fumane mosadi wa sethakxa a matla makxata a sona xa o etswa byaleng o no ja o pontse xosata xa o tsoxe o na le dipapalase. Se xasiwa masemong se xaswa ke basadi ka matsepe se hlokomelwa kudu byale ka dithsekkene. Se hloilwe ke diphuthi, letsatsi sea kxotlella. Mo ba se xasitseng monna xa dumellwa xore a tsene xo a ilwa, lebaka ke xore o xohloxa tsa pele. Se hlaxile Balobedi.

Maheya (Mafela) ke semela se se bonwaxo se na le mofuta o mongwe le o mongwe, empa xaxolo se tswa le Makxowa. Se hlaxile nabo xe ba fihla mo naxeng e. Seema ka xo ona ba re, ke mabele mabelexa batho, ke xore ba dia byala ka ona, xe ba nwele mosadi lexe a se botse o kxona xo boledisana nae, empa xosasa a tla tsoxa a ikxopola ebe xa xo sa thusa selo. Ke semela se lokileng kudu, fela se hlilwe ke letsatsi empa se phakisa xo butswa, ke sona semela se xaswaxo pele xa dimela ka moka.

K34/82

5 Ba tswa ka sona mohlaka, ba tiya komana pele xa xo lema, lexa se thoma xo robya. Se bose kudu, xa se na bobe maleng, mokxwa wa sona se loketse xo lewa xararo mo letsatsing. Manaba a sona ke a mangata, ke seboko, dithswene, phehli, leruru, mokomela, dikolobe, makwelele, dipeba le diphoofolo tsa mehlala. Se swanetse xo hlokomelwa kudu le xo letwa manaba a a kxonexang. Seboko, Mokomela, xa di litiwe xwa hlaxa tsona ke sello fela. Phehli le leruru moletsi ke mosi xoba xo le lesetsa le na le maxari le xo fakela ka xare xa disexo tse dinaxo le Lotsa ka xare. Dipeba xa di sa le masemong xa di letexe, fela di ja a weleng fase. Xa le ka di tibeng moletsi ke difu le dikatse. Dithswene, dikolobe, makwelele le diphoofolo tse dingwe o hlala motse wa robala masemong, o be o na le dimpya tse o di rutileng xore di robale ka matheko a thsemo. Xa e le dithswene tsona ke tsa mosexare di letwa ke bahlakana.

6 Leotsa a hlaxile ka tsela e, xo be xo na le monna e mongwe a na le basadi ba babedi, xo na le mmamoratwa le mmamonyadiwa. Byale mmamonyadiwa a babya, monna a ya ngakeng, ngaka ya re, sepelang le mo fe mabele-mabutswa le mo fe ona o tla fola, byale monna ka xe a tseba xabotse xore xa o lewe a re, ko leka ka ena, a mo apexela a ja mme a bona a phela. Yaba taba e makatsang ka xobane ebe ba leka ka ena. Byale ba thoma xo epela kopelo e ba reng, mabelele ana xa a na selo, mabele mabutswa lehloko-lehloko xa a na selo. Ke xore mabele ana xa a na selo a lokile xore a lewe ka xore a bolae. E be e le sejo sa dinonyana byale batho le bona ba thoma xo seja. Ke sejo empa ka maleng xa sa loka ka baka la xore xe motho a le sona o no hlwa a kxose mosexare ka moka. Lodirowa sona o se swanetseng ke xo dira mapoto, byala, le dikxwa, ke mmela ba ena ka metsing a mela ke mmela. Ke semela se kxotlelang teatsi, mengwaxa e mengata ya korelelo re thuswa ke sona. Lenaba la sona ke dinonyana. Banenyana le basemanyana ba tsoxela xo leta, ebe xo ohlilwe dinti tse ditelele tsa xo dikolosa thsemo, le mo

7 xare xa thsemo le xona di be xona byale ba xokele maxari, xa di tla ta sikinya dithapo ke moka di a thsaba. Xa sebudule motho e mongwe le e mongwe ke basadi yo moxolo o dira byala ka moka bana ba ya badimong ba xabo xo bexa xore ba ja mabele a maswa. Ba nwa ka xolatelana ka boxolo bya bona, xe ba feditse xo nwa byo setseng ba ba hlapisa diatla ba rotela xodimo xa lebitla ba opela kopelo ba re, badimo lalang, badimo lalang re ja mabele mabutswa. Ba ya le kxadi ya motse yowe le yena ka moraxo o moma byala a re hlowaa re bexa wena mokete wa xore xo se be letho o se ke wa belaela naxa e lale re je mabele mabutswa ka thabo ditloxolo tsa xaxo di kwatamile pele xa xaxo di xopela mabele a maswa. Ke moka byale e mongwe le e mongwe o ka buna mabele a xaxwe.

8 Lebake. Lebake ke semela se se tswaxo le Mahottenthoese, byale sa fihla mona le monna e mongwe yo ba rexo ke Matokwana, ke lehumo la batho ba baso ka xobane xe o ka ruala masaka a mabedi o e ya Khempelena o boya le masame a mabedi a diponto. Xa se theabe komelelo, ke sehlare sa makuloeng. Se xaxwa masemong le mehlakeng, se hlokomelwa kudu xore e tle ebe lebake la xo nona. Ka moraxo xa beke e ngwe le e ngwe le swanetse xo thenewa. Xa ba le reta ba re, "Ke sehlare se matokwana sa mma-mpudule ka

lexala ka lehlokwa o ka mprahla o ka mpakela dipelabela, a wena o sa jeng patse o otiswa keng nmaxo e se moselela mongwe a kona le mpya e thsentse meno, rena re otiswa ke sehlare se matokwana sa mma-mpudule ka lexala ka lehlokwa o ka mprahla. Ke rena batho ba moxau le dilo, ra bona ntsi e fofa rea sexa, ra bona motho ra sexa, xa re sexe wena re sexa sehlare se matokwana."

Modiro wa sona ke xo kxoxa fela le xo rekiswa, xa se na lenaba fela ba bantsi se ba dira ditlaela, ba bangwe ke batho ba mediro kudu fela ba ja kudu. Ke sehlare sa maleng, matsatsing a bo lehono Makxowa a le thibetse.

9 Merepa. Merepa e hlaxile le batho ba batso. E xaswa ka moraxo xa moba bunne mabele, e tsea ngwaxa ka moka ka xobane ba e xaxa marexa ba tlilo e ja marexa a tlang. Semela se xa se tlose, ke sejo se thusang kudu mengwaxeng ya tlala. Manaba a re semela se ke diphuthi, dithswene le maxotlo, le kxwiti. Diphuthi re di tiella lexora byale ra lebella moetseng xona ra teya, ra tanya ra bolaya. Dithswene re dio leta. (Dipeba) Maxotlo le kxwiti tsona xa di litiwi, xe ba e epile ba e anexa xore ya se ke ya bola.

Motsoko o tswa le dithsaba ka moka, fela motho yo axo thoma ba ile ba napa ba sala ba bitsa ka leina lona le Motsoko. Ditloko tsa bona lehono ba re ke ba xa mafole. Semela se xa se nyake pula e ntsi ka xobane se a xoboxa xa se tsefe. Le xasiwa selemo le tla la riniwa xo thomeng xa marexa. E rata xo hlukomelwa kudu xore motho a tlose difara. Xa o bunne o swanetse xo phuthwa ka lesaka xoba ka letseto, byale ke moka wa silwa ba hlakanya le motabo.

10 Mphoxo. Ke semela se se tswaxo le balobedi, xa se faxiwe ke mmela wa xo dia byala le mapoto. Byala bya ona bo boxale kudu. O ja ke dithswene di olose diatleng di koma. O fetwa ke korong ka xo xola fela ona le dithoro tse dintsi.

Lehloko. Lehloko ke semela se se fumanwexo ka tsela e, xo ile xwa hwa monna e moxolo mong wa motse e le ngaka, byale a poka, motseng ba sa robale. Ba ya dingakeng bya e ngaka ya re xo bona, ke le fa sehlare ka sona le ye lebitleng la xaxwe le tla fumana sehlare se metse xodimo xa lebitla le thomole le tsee dithoro tsa sona le setle le apexe moroxo wa mosiki le di thsele, byale e mongwe le e mongwe a ngathe a je lee ka xo latelana xa la lena. Ke sona sehlare sa badimo. Ba dira byalo a se sa poka, byale ke moka ba napa ba re ke Lehloko le le nexo lefokeng ba re ke lehloko-badimo. Byale ba le kwa xore le a tsefa ba thoma xo le xasa masemong xa la hlouwa ke selo, le xasiwa lebaka ka le tee le mabele le xo bunwa. E no ba sejo sa xo tsifisa meroxo.

K34/82

11 Dithotse. Dithotse ke dimela tse di no hlaxaxo ka sona sekxowa se, xa xo tsibye xabotse xore se hlaxile le ofe mofuta. Xaxolo se hlaxile le Makxowa, xona mo xo sona xo na le maina a, Marotse, Mapampule, Maraka, Motsekwane, Maxapu, dithaxaraxa (Dinawa).

Marotse. Ke semela se se naxo le thuso kudu. Mo xo sona re ja marotse, boloba, moroxo. Basadi ba foka boloba le xo kxa moroxo wa sona, ba apexe boloba pele ka moraxo ba fakela moroxo, ba thsela dikoko xoba lehloko xoba ditloo di bose kudu mowe motho a baxo a roma ngwana xo ya xo bitsa kxorokxotswala. Ke xore motho ya tswetseng dilo tse e lexo huwane, Modimo. Ke ba tso boya ba fumana ba feditse ba thome xo sexa. Marotse ke sejo sa kabanyana le mosexare mo di tipa di xana xo sexa. Se xaswa lebaka ke le tee le mabele, se thsabana le komelelo, empa xa pula ena se phakisa xo xola. Dinawa tsa sona ke tse dikxolo kudu. Monna e mongwe o kile a re a dutsi ka fase xa morola a bona lerotse le lekeletse tsa morola e le tse nyane a re huwane xa kxona xo lebanyana be thotse e be le dikenwanyana morola o be le dikenwa tse kxolo tse ka xobane ke o a seso a fetsa xo bolela lerula la theoxa la mo pyatla nko ya tswa madi a thoma xo tloxa a lla a re, Modimo o dirile ka xo tseba. Mokhusa o tswa xo sona.

12 Mapampule. Mapampule a loile kudu a tsefa xo phala marotse. Le ona a xaswa xe ba thoma xo lema, a thsaba komelelo. A na le moroxo a phakisa xo xola empa xa a bunne xa phakise xo bola.

Maraka. Maraka a lewa e sa le a manyana a bose, xe a tixile xa a sa lewa, ke moka ba dira disohla tsa xo thsela dipeu. Xona mo thotseng e xo na le mofuta o ba rexo ke mafudi. Xana mowe mofuteng owe re fumana dikxero, maxapa, le dixo, tse di thusang malapeng.

Motsekwane. Motsekwane ke semela se se enwaxo kudu, empa xa se apexiwe se sa le setala, ba se fefa ba se anexa letsatsing xore se pone ba kxone ba apexa. Xo tsefa xona ya tsefa empa ka xo tlala xa ona ba no rwala a ba a sala masemong, ke moka yaba

K34/82

mojo wa diruwa.

Maxapu. Maxapu ke semela se lokilexo se na le dinwa tse dibose, xa e le lona o no kwa le pelo ya xaxo e le e thweu. Xa le kxaufsi le xo fela a epediwa xare a tle a lewe selemo, mme ke metsi a mabotse selemo.

13

Dithax raxa. Ke semela se sengwe sa xo nontsa moroxo ka dithoro tsa sona. Se na le dithoro tse dinyana empa sona se lewa se le tala. Xa se thsabe komelelo. Thuso e kxolo ke xona moroxong.

Dipanana. Ke semela se setswaxo le Makxowa, di fihlile mo naxeng e ka baka la banna ba batswaxo makxoweng. Se xasiwa ka sekxwere, ke xore ba se simola ba kxona ba se xasa. Sena ka nosi se na le metsi, se na le dikenwa tse bose kudu. Panana ka e tee e dira dipanana tse dintsi, ya hlabela ka xobane mmako tsona ya hwa tse dingwe di no ba di xola.

14

Natala. Natala ke panana fela e na le dipanana tse dinyana, di fose xo feta ya tse dikxolo, le xona le dipanana ke tse dintsi xo feta wa tse dikxolo. Le ona o na tsetseke xore xa o thsabe komelelo. Padi xa tsona di nyaka kudu metsi fela le mo xo se naxo metsi dia phela. Di swanetse xo tiela lexora ka xotane dikxomo di dija kudu. Ngwana a ka se lle xa di xona.

Dinawa. Dinawa ke semela se setswaxo le dithsaba ka moka. Se na le dijo tse dibotse. Se hloile ke phehli empa xa e komelelo sea kxotlhellanya.

Labaka a ngwaxa. Xore lebaka la xo lema le fihlile re bona ka xo palexa xa dihlare le xo hloxa xa tsona ke xore pele xam xore di be byalo xo na pula ya tseola ba re ke kxokxola moko. Xa e fetile ba thsoba mahlaka ke moka ba letela molao.

Masemo, dirapa (melao ya xo ba nao). Kxosi e nthsa xore peu e tswile ke moka motho e mongwe le e mongwe o leba dirapeng tsa xaxwe. Ba thora ka xo lema mohlaka ka moraxo ba lema molapong, byale xe pula e ka boeletsa ba lema masemo. Mohlakeng ba xasa maheya fela le ~~maka~~ molapong ba a xasa. Mohlakeng le molapong ke

- 15 dirapa tse di lexo kxole le xae, empa di lengwa ke basadi, mosadi e mongwe le e mongwe o na le dirapa tse dintsi mohlakeng, mohlo-mongwe tse tselelaxo. O a ikxethela ka nosi, banna xa ba di tsebe. Xe xo ka ba le mpherefere ba banisana dirapa di ka hlwa e le dirapa tse dikxolo ke basadi ba ba xofelelang nato. Dikxarebe le tsona di na le dirapa tsa tsona, fela ba kxethelwa ke bo-mmatoana, mo ba feditse mohlaka ba ya molapong, e sa le bona basadi le banenyana le banna ba bangwe le bona mowe ba ya. Ba lema ka matsepe. Xe ba setse bathomile molapong basenanyana le banenyana, batswadi ba swanetse xo ba axela dithopa ba dule xona ba leta dithswene. Xe a na le maheya xo dula banna le dimpya bosexo ba leta dikolobe, mosexare ba banyana dithsene, xo fihlela ba buna. Xe ba feditse xo lema molapong ba boela masemong. Byale mowe monna le mosadi le bana ba banenyana ba lema ka matsepe. Masoxana ba dula merakeng le mehlape ya dikxomo. Monna a tsoxella masemong mosadi a sala a fana boxobe. Masemo a mangwe a kxole
- 16 le xae, a mangwe a kxaufsi le xae. Motho e mongwe le e mongwe o ikxethela thsemo, e kxethwa ke monna, kxosi le yena o ikxethela a xaxwe. Masemo a motho xa be felo xo tee, a aroxane kudu ka baka la xobe mo xo tla baxo kotse xa xo tsebye. Mosadi e mongwe le e mongwe o swanetse xo ba le thsemo ya xaxwe, kxarebe xa e na thsemo e lema le batswadi ba xaxwe. Thsemo xa e fiwe motho e mongwe kantle le motho yo a tloxileng a dula naxeng e ngwe, le xo rekisana xa masemo xa xo dumellwe, ka xobane mohlomong ya yo mongwe xa e na mabele. Thsemo ke lefa la mosemana, xe a se xona moredi a ka lema, xa xo motho ya ka tlang a mo amoxa ka kxang. Motho e mongwe le e mongwe o swanetse xo lema thsemo ya xaxwe ngwaxa o mongwe le o mongwe, xa a ka e robadisa mengwaxa e mmedi xoba e meraro, kxosi e efa motho ya se nang thsemo kantle le polelo. Yena o swanetse xo boela mo a xoba a ija xona. Kxaufsi le xae ba lema dirapana tsa meroxo.

- 17 Lekxwa ya xo lema. Xo na le kefuta-futa ya mobu, ke mobu o mohubedu, seloko, ke xore mobu o montso le lesokedi (Lesikahlaba) le diretse. Byale monna o swanetse xo hlokomela xe a lebella thsemo xo nyakexa mobu o mohubedu xoba seloko. Xa e le dirapa tsona di limiwa diretseng, mosadi o swanetse xo hlokomela yona mefuta ya mobu ka xobane diretse tse dingwe di na le melwane, ke xore mabele a hwa e sa le amanyana. Xe thsemo e sa dire mabele a mangata mong wa yona o ya nakeng, ngaka e tla laola ya mo fa dilhare ke moka a xasa thsemo ka moka xoba xe thsemo e thongwa xo lengwa a phahlaxanye peu le dilhare a xase. Xa xo na moloi ya ka fokolang mabele. Sehlare se sa xo hlakanya le peu se a rekwa ka byala ka moraxo xa mo o bunne, ena xe a nyaka xo rekisa wa rikisa, bana ba tsoxa e sa le xosasa ba re, naleng naleng e mongwe le e mongwe a tsebe xore xo na le byala bya thsentshi.
- 18 Masemo le a dithabeng ba a thetha marexa, a thethwa ke banna ba-hloholoxadi ba dira byala ba rapa letsema ke moka banna ba mo thethela. Lebana la mo dilhare di palexa ba di thsoba ka moraxo ba le a, sethethwa se le mabele a mangata le marotse, thsemo ya sethethwa a e hlaxolwe xa eena ngwane, e hlaxolwa xe ba boeletsa xo lema. Masemo xa tielwe ka le xora xo tielwa dirapa tse kxaufsi le xae. Ba rema diphate tse ba reng xe ba di epetse tsa tsoxa, ba epela tsona ke moka xe ba feditse xo epela ba nyakela masasa ba xwaella ka ona xore dipudi tsa se ke tsa tsena. Bahloholoxadi ba sa no dira xo swana lexe ba ththisa thsemo. Xe ba feditse xo buna ba bulela dikxomo ka xobane ba hloka xo di bulela di ka hlaxatsa lexora ka xobane di tla ba di feditse mahlaka ka moka xo setse a ka maxoreng. Masemo a ladiswa ka baka la xore e xobuxile xa e sa na mabele, ebe hlaloxanyo ya xore morole wa thusa, e ladisw mengwaxa e mmedi, xe ba e thoma xo e lema ba thsoba moxola ke moka ba leme e le xore ba lokisa pele xa xore ba byale. Byale ba thome xo lema ba xasa mefuta ya dipeu ka nako e ba thomaxo xo lema.
- 19

K34/82

Peu: Lafelong a dipuno ka moka basadi ba hlaola peu ka xo tseta xa bona. E ngwe e bolokwa ka disexong, e ngwe ka disexong ba e fakela ka fase xa lotsa, ke yona poloko ya peu.

Xo xasa: Motho o lokisa peu ya xaxwe pele ka xore ba leme ka xobane xe komana e ndile xa xo sa na sebaka sa xo lokisa peu ke sebaka sa xo lema. Dihlare kudu thseola byale bathoma xo xasa peu, ba lema ba phonyeletsa peu.

20

Xo hlaxola: Masemo a hlaxolwa xa tee, a mangwe le xabedi ba hlaxola a baka la ngwana wa xo xola kapele. Xo hlaxola banna le basadi le banenyana, ba hlaxola ka mexoma. Dirapa le molapong ba hlaxola ka diatla ka baka la xore ngwane wa nthse o boleta.

Xo leta: Mahodu xe letsatsi le dikela monna o swanetse xo tama kxaufsi le thsemo xoba ka xare xa yona, xa a mo tsware xo swanetse xo nyaka ngaka ya xo tseba setwapa-monwana e twapanetse. Sona se tla mo swara. Teto ya dinyana dinonyana le dithswene ke setse ke hlalositse. Ditsie xa di letexe fela motho e mongwe le e mongwe o leka xo thsoba mollo ka matheko a thsemo ya xawe xore mosi o enetse thsemo ka moka. Ba mahloxonolo dia thsaba. Matsatsi- ng a bo lehono Makxowa ba leka xo di bolaya ka sehlare sa bona sa xo bolaya lebyane mo se thsetseng xona. Sehlare sa Sesotho sa xo thibela mo masemong xa se xona, kantle le ona mahudu.

21

Buna: Matomo xa dibyalo xo bunwa leheya ba loola ke xo butswa xa lona. Xo buna basadi fela empa le banna bangwe le bona ba buna leheya. Pele xa xore ba bune kxosi e swanetse xo loma pele, byale motho e mongwe le e mongwe a iponele. Banna ba axa masala byale basadi ba tla ba thsela xo ona, ba axa mo xae. Xe ba feditse xo lotsa le seso la butswa ba apaxa dihloko xoba thsima ba bitsa banenyana ba motse mme e mongwe le e mongwe o swanetse xo ba le lefsika la xae la xo kxokxosa, ba sila ka ona xodimo xa lefsika ke moka dithoro di oloxela lebatong, ke moka ba feditse.

byale ba lebella tse dingwe di tloo di tloo-moropo,
di thsekxene. Ea di bupula ba di isa maxae. Tsona ba di anexa
xore di ome di bolokwe xabotse.

Lotsa. Banna ba axa masala masemong basadi ba dira mekxopyane
ya xo folela xo yona. Lona le roba ke basadi fela le xofela.
Ba le roba ba tlatsa masala byale ba thoma xo fola. Ba thsela
ka mokxopyaneng ba tsea mose ba setla ka ona xore dithoro di tswa
mokong, ke moka ba tsea seroto ba bea ba tsea leselo ba lotsa moko
o tla tsea ke phexo dithoro di tla wela seroteng. Xe ba feditse
xo fola ba a rwala a tla xae. Ke moka mereko wa puno o fedile.
Basadi ba dira mabyala a maxata hefo, ba bea banna. Lehono ba
re ke mabyala a dipholo ba re balimisi ba tsona.

22 21

Poloko: Maheya le lotsa a bolokwa ka disexong ke beng ba ona
le ka matlong. Xa sesexo se tletse ba bitlela ka maloko a dikxomo
xa e le letlolo ba kai hlaba hlakana ya xo rwesa xodimo xe ba rola
xo rola banna ka o tee a ka se kxone.

Sesexo: Se loxwa ke banna ka mokxwidi le ka byane bya lefe
ba loxa le mokxurumelo wa eona. Maheya lotsa dinawa le ditloo di bo-
lokela xana ka mo dilong tse pedi tse sesexo matlolo. Ba thsela
lotsa ka fase ke moka ba thsela tsona ka xodimo ba thsela lotsa
xape la tlatsiwa sesexo xoba letlolo. Ke xore dilo tse di leng
ka xare xa lotsa di hloilwe ke disa.

23 22

Letlolo. Le axiwa ka diphate, ba rema dikokwane tse dinyana ba
di epela byale ka xe nke ba epela ntlo fela tsona ke tse dinyana
kudu le moletolong xa di fihli, ba direla xore ba none tsa ka fase
xana lona xore maxotlo le mehlwa tsa se ke tsa namela ba sa di bone.
Ba thsela melora ka fase xo lona. Xe ba feditse xo le epela ba
loxa kxare ba balla. Byale ba nyakela diphate ba phekaxanya tse din-
gwe ba di emisa xodimo xa kxare tsa ya xodimo, ke moka ba balla
maballo a mabedi le fedile basadi ba thoma xo bota.

K34/82

Xe ba feditse xo bota ba dila ka boloko mme ke moka mabele a loketswe xo thselwa. Ke tsona dipolokelo, le leroro le bolokelwa xo tsona. Mphoxo, lehloko le ditloo marapo di bolokelwa ka dipitseng.

Lerepa, marotse le motsoko e bolokwa ka dithibeng. Motsoko ba o lekeletsa xodimo ba o bapile ka dinti, tse dingwe tse ba no di bexa fase. Tswarello ke lebetse xo ngola Mooba le Leroro, kea di thoma.

24 Mooba: Ke semela se setswaxo le Makxowa, se fihlile mona le batho ba ba tswaxo xo bereka Natala, ke semela sa xo rata metsi kudu; se botse kudu, se xasiwa diretseng. Ba se tiella lexora xore dikxomo di se ke tsa se tswenya. Mosomo wa sona ke xo nwewa fela.

Leroro: Ke semela sa Makubu, mona xa ba se xase kudu empa ke mabele a lokileng kudu ka xobane a bipetse le bose a bose. A kxotlella komelelo, mana a semela se ke maeba, le byala ba dira ka ona empa byala bya ona xa ba bo kxone kudu, fela ba ba bokxonaxo, thewene ya byona ya wa fase xa e tsoxe, ke xore motho a taxwa ke byona xa tloxe.

END 624